C/2025/772

11.2.2025

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Vypracování legislativního návrhu a politických nástrojů EU v oblasti spravedlivé transformace s cílem posílit sociální rozměr Zelené dohody pro Evropu

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2025/772)

Zpravodaj: **Dirk BERGRATH**

Poradci	Christiny MILLER (pro zpravodaje) Anna KWIATKIEWICZ (pro skupinu I)
Rozhodnutí plenárního shromáždění	15. 2. 2024
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
Odpovědná sekce	Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí
Přijato v sekci	13. 11. 2024
Přijato na plenárním zasedání	5. 12. 2024
Plenární zasedání č.	592
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželo se hlasování)	179/1/6

1. Závěry a doporučení

Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV):

1.1 Zdůrazňuje význam spravedlivé transformace v EU v souladu se strategickými prioritami a politickými směry pro Evropskou komisi na období 2024–2029. Spravedlivá transformace bude mít významný dopad na svět práce a ovlivní odvětví, regiony, pracovní místa a dovednosti (včetně genderových a mezigeneračních aspektů a zranitelných skupin), sociální zabezpečení, spolupráci mezi členskými státy, správu věcí veřejných, obchod a podnikání (zejména malé a střední podniky) a financování a investice.

1.2 Zdůrazňuje potřebu komplexního balíčku politických opatření pro svět práce, který by zahrnoval stávající nástroje na úrovni EU a ponechal členským státům dostatečný prostor pro přijetí vhodných řešení na vnitrostátní a regionální úrovni. Součástí takového balíčku mohou být reformy a revize stávajících právních předpisů a doporučení.

1.3 Požaduje přijetí balíčku politických opatření pro spravedlivou transformaci světa práce prostřednictvím předvídání a řízení změn, přičemž hlavními zásadami budou sociální dialog a kolektivní vyjednávání ([1]).

Součástí tohoto balíčku by měla být následující opatření:

— provádět mapování potřeb a strategií v oblasti dovedností,

— vypracovat a provádět vhodné programy rozvoje dovedností,

— zavést plnohodnotný a vymahatelný přístup k plně hrazeným hodinám odborné přípravy pro všechny pracovníky,

— zavést účinné systémy účasti a účinného informování pracovníků a konzultace s nimi na úrovni podniků v souladu s platnými předpisy,

([1]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— zahrnout iniciativy týkající se spravedlivé transformace do provádění evropského pilíře sociálních práv a evropského semestru,

— poskytovat podnikům významné pobídky, aby upřednostňovaly prohlubování dovedností stávajících zaměstnanců s cílem zaplnit mezery v dovednostech, aby vypracovaly, zveřejnily a pravidelně aktualizovaly vlastní plány transformace, v nichž budou předvídat změny a rozvíjet strategie pro zvládání možných dopadů, a aby podporovaly zvýšení příspěvků na učňovskou přípravu a odborné vzdělávání v souladu s vnitrostátními modely s cílem částečně financovat odbornou přípravu pracovníků na regionální úrovni.

1.4 Doporučuje činnosti zaměřené na podrobné mapování, které zajistí informovanost o výzvách a příležitostech transformace na úrovni EU, na národní a regionální úrovni v současnosti i v budoucnosti. Tvůrci politik na příslušných úrovních a podniky musí vycházet z těchto poznatků, aby mohli ve spolupráci se sociálními partnery a dalšími zúčastněnými stranami vypracovat komplexní plány transformace a strategie v oblasti dovedností a vyhodnocovat pokrok. Středisko pro sledování spravedlivé transformace zřízené Evropskou komisí může vést mapování politik a osvědčených postupů a podporovat členské státy pomocí údajů a monitorování.

1.5 Vyzývá Evropskou komisi a členské státy, aby zajistily dostatečné financování zvýšením finančních prostředků ve Fondu pro spravedlivou transformaci a Sociálním klimatickém fondu, jejich sladěním s ostatními fondy EU, které přispívají k cílům spravedlivé transformace, posílením a propojením dalších způsobů financování a mobilizováním soukromých finančních prostředků na transformaci.

2. **Úvod**

2.1 Zelená dohoda pro Evropu stanoví právně závazný závazek Evropské unie snížit do roku 2030 emise o 55 % a do roku 2050 dosáhnout klimatické neutrality. Ve sdělení Komise o Zelené dohodě pro Evropu se uvádí, že transformace musí být spravedlivá a inkluzivní a že na prvním místě musí být lidé, přičemž zvláštní pozornost musí být věnována regionům, průmyslovým odvětvím a pracovníkům, kteří budou čelit největším výzvám ([2]). Jednou z priorit Evropské rady pro období 2024–2029 je také „usilovat o řádnou a spravedlivou transformaci spjatou s klimatem s cílem udržet si konkurenceschopnost v celosvětovém měřítku a zvýšit naši energetickou soběstačnost“ ([3]).

2.2 Sdělení Komise o klimatickém cíli pro Evropu na rok 2040 uvádí snížení čistých emisí skleníkových plynů o 90 % ve srovnání s rokem 1990. EHSV tento doporučený cíl snížení o 90 % do roku 2040 podporuje, protože je v souladu s vědeckými poznatky o spravedlivém podílu Evropy na dosažení cíle, jímž je omezit nárůst teploty o 1,5 °C, zdůrazňuje však, že k dosažení tohoto cíle do roku 2040 je zásadní koordinovat opatření napříč všemi odvětvími. Zároveň zdůrazňuje, že tento cíl je náročný a lze jej dosáhnout pouze tehdy, budou-li zavedeny podpůrné politiky zajišťující konkurenceschopnost evropských průmyslových odvětví a spravedlivou transformaci a bude-li nákladově efektivním způsobem využíváno veškerých bezuhlíkových a nízkouhlíkových technologií ([4]). Pro řešení sociálních dopadů bude nutné zavést přerozdělovací opatření, aby nikdo nezůstal opomenut ([5]).

2.3 Transformace přinese nové příležitosti a náročné výzvy pro podnikání, tvorbu pracovních míst a pro pracovníky všech úrovní kvalifikace, avšak pro některé regiony bude mít větší přínos než pro jiné. Zásadní úlohu v podpoře regionů nejvíce zasažených transformací bude mít i nadále politika soudržnosti EU a vnitrostátní opatření ([6]). Transformace se přímo dotkne přibližně 40 % pracovníků v EU ([7]).

2.4 Současně existuje riziko, že v oblasti cílů Zelené dohody pro EU bude učiněn krok zpět; zvyšuje se totiž odpor veřejnosti a politiků proti zeleným politikám v důsledku toho, že transformace je ve své současné podobě vnímána jako nespravedlivá ([8]) ([9]). Tím by podnikům vznikly další povinnosti a chybělo by ještě více klíčových předpokladů pro větší podporu podnikání v Evropě ([10]). Průzkumy veřejného mínění přesto ukazují, že většina Evropanů spravedlivou ekologickou transformaci podporuje ([11]).

([2]) COM(2019) 640 final.
([3]) Strategická agenda Evropské rady na období 2024–2029.
([4]) Úř. věst. C, C/2024/4667, 9.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM(2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) A new governance framework to safeguard the European Green Deal (Nový rámec řízení na ochranu Zelené dohody pro Evropu).
([9]) Enabling the green and just transition (Umožnění ekologické a spravedlivé transformace).
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) Zvláštní Eurobarometr 100.1 – Eurobarometr Evropského parlamentu 2023.

2.5 Je nezbytné, aby tato transformace byla spravedlivá. V pokynech Mezinárodní organizace práce pro spravedlivý přechod se uvádí, že „spravedlivý přechod směrem k environmentálně udržitelnému hospodářství pro všechny musí být správně řízen a přispívat k cílům, jimiž jsou důstojná práce pro všechny, sociální začlenění a vymýcení chudoby“ ([12]).

3. **Limity současných politických nástrojů EU**

3.1 EHSV vítá a uznává četné existující politické nástroje na evropské úrovni, které se buď přímo, nebo nepřímo zabývají spravedlivou transformaci, avšak zároveň konstatuje, že mezi některými politikami existují rozpory a rozdíly.

3.2 EHSV vítá doporučení Rady ohledně zajištění spravedlivé transformace na klimatickou neutralitu, ale konstatuje, že toto nezávazné doporučení nenabízí komplexní politickou platformu, kterou EU potřebuje k řešení všech dopadů ([13]). Členské státy by tak měly být podporovány v úsilí o provádění doporučení v souladu s vnitrostátními podmínkami.

3.3 Mechanismus pro spravedlivou transformaci a navrhovaný Sociální klimatický fond budou cenným zdrojem posílení a řízení spravedlivé transformace na regionální a odvětvové úrovni. Mají však omezený rozsah a působnost a týkají se pouze malé části transformačního procesu ([14]). Finanční zdroje Sociálního klimatického fondu a Fondu pro spravedlivou transformaci nebudou stačit k naplnění cílů, kvůli kterým byly tyto fondy vytvořeny, a je třeba je využívat efektivně ([15]).

3.4 K odstranění rozdílu mezi nástroji EU pro dosažení spravedlivé transformace by měl politický rámec pro spravedlivou transformaci umožnit plné provádění Pařížské dohody ([16]), Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030 ([17]) a jejích cílů udržitelného rozvoje ([18]), evropského pilíře sociálních práv a dlouhodobé strategie konkurenceschopnosti ([19]). Konkrétní možnosti týkající se formulace, provádění a monitorování politického rámce pro spravedlivou transformaci ([20]) by měly vycházet z pokynů MOP pro spravedlivý přechod ([21]).

4. **Balíček politických opatření EU pro spravedlivou transformaci světa práce a doprovodné nástroje**

4.1 Spravedlivá transformace je složitý proces, který se týká velké části společnosti, a k tomu, aby bylo možné se s touto výzvou vypořádat, nestačí pouze jeden politický nástroj. EHSV proto požaduje provést posouzení mezer ve stávajících politických nástrojích a v případě potřeby je doplnit o opatření nová, aby byl pro svět práce k dispozici balíček koordinovaných politických opatření, který by zahrnoval stávající nástroje na úrovni EU a ponechal členským státům dostatečný prostor pro přijetí vhodných řešení na vnitrostátní nebo regionální úrovni. Níže uvedené návrhy popisují oblasti takového balíčku opatření.

4.2 Tento balíček politických opatření by měl zahrnovat oblasti světa práce, jichž se spravedlivá transformace týká, a zohledňovat rozdělení pravomocí v souladu s ustanoveními Smluv a úlohu sociálních partnerů. Konkrétně by se měl zaměřit na tyto oblasti: odvětví, regiony, pracovní místa a dovednosti (včetně genderového a mezigeneračního rozměru a rozměru zranitelných skupin), sociální zabezpečení, spolupráci mezi členskými státy, správu věcí veřejných, obchod a podnikání (se zvláštním zaměřením na malé a střední podniky) a financování a investice.

([12]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all (Pokyny pro spravedlivý přechod k environmentálně udržitelným ekonomikám a společnostem pro všechny).
([13]) Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 95.
([14]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) The European Green Deal and the „Leave No One Behind“ principle (Zelená dohoda pro Evropu a zásada „nikoho neopomíjet“).
([16]) Pařížská dohoda.
([17]) Agenda pro udržitelný rozvoj 2030.
([18]) Cíle udržitelného rozvoje.
([19]) Dlouhodobá konkurenceschopnost EU: výhled po roce 2030.
([20]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([21]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all (Pokyny pro spravedlivý přechod k environmentálně udržitelným ekonomikám a společnostem pro všechny).

Odvětví

4.3 Klíčový je odvětvový přístup k monitorování a zlepšování kvality pracovních míst ([22]). Zelená dohoda pro Evropu uvádí, že transformaci je nutné provést ve všech odvětvích, a to v různou dobu a v odlišné míře ([23]). Pro odvětví produkující větší množství skleníkových plynů, jako je energetika založená na fosilních palivech, tedy na ropě, uhlí a plynu, průmysl a doprava ([24]), však bude transformace náročnější. Současně je třeba inovovat a prozkoumat možnosti dekarbonizované energie, ukládání energie, zachycování uhlíku a další technologie, které mohou transformaci usnadnit. Tyto změny budou mít dopad na podniky působící v těchto odvětvích, na jejich pracovníky a na regiony, v nichž tyto podniky sídlí, a také na konkurenceschopnost a dostupnost potravin.

Návrhy:

— Komise by měla v úzké spolupráci s členskými státy koordinovat podrobné zmapování situace, aby pochopila, která strategická odvětví se budou rozšiřovat, transformovat nebo omezovat a postupně rušit. V rámci tohoto mapování by měla být navržena vhodná podpůrná opatření, jako je financování z prostředků EU, státní podpora, sociální dávky, dočasná sociální podpora a iniciativy v oblasti rekvalifikace, která by usnadnila přechod z jednoho zaměstnání do druhého. Mapování by mělo zahrnovat analýzu dopadů transformace na zaměstnanost a dovednosti v různých zemích, regionech a odvětvích, včetně subdodavatelů a navazujících hodnotových řetězců ([25]). V souladu s doporučeními politických směrů na období 2024–2029 by se mapování mělo rovněž zaměřit na možné negativní vedlejší dopady evropské transformace na jiné části světa, a to s cílem zmírnit tyto dopady prostřednictvím plánů odvětvové a územní transformace.

— Plány transformace a plány přechodů mezi pracovními místy by měly být vypracovány ve spolupráci se sociálními partnery a na základě kolektivního vyjednávání.

— Při zvažování odvětvových plánů by se měla brát v úvahu reciprocita a globální závazky, včetně mezinárodních obchodních dohod.

Území

4.4 S postupným zanikáním některých odvětví budou v různých okamžicích a v různé míře silně zasažena území, která jsou na nich závislá. Postižená území budou muset restrukturalizovat a diverzifikovat své hospodářství a cílit na nové hospodářské činnosti, připravit pracovní sílu na nadcházející změny a budoucí pracovní místa a zachovat sociální soudržnost ([26]). Pracovníci z EU by měli mít možnost volby setrvat na stávajícím místě ([27]) a získat vysoce kvalifikovaná a produktivní pracovní místa na místní úrovni, která přispějí k rozvoji a prosperitě místních komunit, zejména v případě venkovských oblastí. To vyžaduje vytvoření příznivého prostředí, které podpoří strukturální změny ve stávajících podnicích, jakož i investice a tvorbu pracovních míst se zaměřením na ekologickou transformaci.

Návrhy:

— Evropská komise a členské státy by měly zajistit, aby na daných územích existovaly plány transformace vycházející z místních potřeb, vypracované ve spolupráci s místními orgány a sociálními partnery na příslušné úrovni, a plány odvětvové transformace, které zajistí alternativní možnosti zaměstnání a odborné přípravy. Členské státy by měly podporovat komunitně vedené iniciativy a zajistit rozsáhlé konzultace s místními obyvateli a občanskou společností.

Pracovní místa a dovednosti

4.5 V důsledku transformace dojde v některých odvětvích k výraznému snížení počtu pracovních míst, v jiných zas ke změnám v oblasti pracovních profilů a kvalifikačních požadavků. Politiky, které by měly vést k dosažení cíle snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030, by mohly mít na počet pracovních míst celkově pozitivní vliv ([28]). Nejvýraznějším procesem pravděpodobně bude nahrazení stávajících zaměstnání jinými nebo nové vymezení pracovních míst. Tento proces bude záviset na vnitrostátních podmínkách i na výchozím bodě.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) Emise skleníkových plynů podle agregovaných odvětví, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) Úř. věst. C 275, 18.7.2022, s. 101.
([26]) Platforma pro spravedlivou transformaci.
([27]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity (Mnohem více než jen trh – Rychlost, bezpečnost, solidarita).
([28]) Evropská komise, Společné výzkumné středisko, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green (Budoucnost pracovních míst je zelená), Úřad pro publikace, 2021.

Návrhy:

— Evropská komise a členské státy by se měly dohodnout na společném postupu a vypracovat pokyny pro kvalitní pracovní místa, jistotu zaměstnání a pracovní podmínky zelených pracovních míst. Měly by také usnadnit výměny mezi členskými státy s cílem podpořit osvědčené postupy a ukázat, jak se na úrovni členských států provádí sociální acquis EU. EHSV vítá záměr Komise vypracovat společně se sociálními partnery plán kvalitních pracovních míst, jak se navrhuje v politických směrech pro období 2024-2029 ([29]), a vyzývá ji, aby zvážila návrhy předložené v tomto stanovisku.

— Využívání aktuálních poznatků a prognóz týkajících se trhu práce a dovedností a rovněž prognóz získaných na regionální, odvětvové a profesní úrovni umožňuje určit a předpovědět potřeby v oblasti dovedností specifických pro jednotlivá povolání a průřezových dovedností a odpovídajícím způsobem přizpůsobit učební osnovy, aby byly uspokojeny krátkodobé i dlouhodobé potřeby ([30]).

— Členské státy by měly rozvíjet a podporovat strategie prohlubování dovedností a změny kvalifikace s cílem zvýšit účast dospělých na odborné přípravě v oblasti nových dovedností a přípravě na zaměstnání procházející transformací. Měly by také aktualizovat učební plány a programy odborného vzdělávání a přípravy a podporovat užší partnerství mezi aktéry vzdělávání a odborné přípravy a malými a středními podniky, sociálními podniky pro pracovní integraci a sociálními partnery v souladu s vnitrostátním modelem řízení a praxe odborného vzdělávání a přípravy. V neposlední řadě by měly zavést nebo posílit programy podpory učňovské přípravy, placených stáží a programy praktických stáží probíhajících formou tzv. stínování na pracovišti se zvláštním důrazem na odbornou přípravu, zejména v mikropodnicích a malých a středních podnicích, včetně těch, které přispívají k dosažení cílů v oblasti klimatu a životního prostředí, a v odvětvích, která se potýkají s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Tyto programy by měly podléhat celostátnímu nebo regionálnímu monitorování a hodnocení a měly by být zaměřeny na zajištění kvality pracovních míst ([31]).

— Poskytovat přiměřené pobídky pro malé a střední podniky, aby investovaly do prohlubování dovedností a změny kvalifikace, a podporovat kulturu celoživotního vzdělávání podnikatelů a pracovníků, a to i prostřednictvím mikrocertifikátů.

— Podporovat vytváření sítí mezi malými a středními podniky v zájmu sdílení znalostí.

— Podporovat sociální dialog na základě osvědčených postupů s cílem poskytnout lidem, kteří jsou zaměstnáni nebo mění zaměstnání, podporu určenou na kratší nebo delší vzdělávací kurzy za účelem rozvoje jejich dovedností. Mohlo by se jednat o vhodný podnět při projednávání nového Paktu pro evropský sociální dialog, jehož návrh bude předložen na začátku roku 2025 ([32]) ([33]).

— Spravedlivá transformace by měla být začleněna do národních strategií pro oblast dovedností, které zahrnují návrhy obsažené v „Evropské agendě dovedností“ a „Aktualizované nové průmyslové strategii“ předložených Komisí. Důležitým nástrojem bude také partnerství pro dovednosti v rámci Paktu pro dovednosti ([34]).

— Strategie v oblasti dovedností by měly řešit již existující nerovnosti mezi muži a ženami a zajistit, aby politiky pro spravedlivou transformaci aktivně zlepšovaly rovnost žen a mužů ([35]) ([36]). Zvláštní pozornost je třeba věnovat také dopadům změn nebo ztráty zaměstnání na sociální skupiny ohrožené vyloučením z trhu práce, jako jsou osoby se zdravotním postižením, starší osoby, migranti nebo dlouhodobě nezaměstnaní.

— EHSV vyzývá Komisi, aby výše uvedené body zohlednila při příští revizi akčního plánu evropského pilíře sociálních práv.

Systémy sociálního zabezpečení a sociální ochrany

4.6 Každý členský stát by měl být vyzván k přezkoumání vlastních systémů sociálního zabezpečení a sociální ochrany s cílem zajistit, aby tyto systémy co nejefektivnějším způsobem doplňovaly podporu ekologické transformace a osoby transformací zasažené a směřovaly k udržitelné zaměstnanosti a omezení chudoby a nerovnosti. Sociální ochrana přispívá k přizpůsobení se změně klimatu a jejímu zmírňování a také podporuje spravedlivou transformaci tím, že chrání příjmy jednotlivců, jejich zdraví a pracovní místa, a díky tomu může vytvářet posilovat podporu transformace u veřejnosti ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_cs?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_CS.pdf.
([30]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([31]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([32]) New framework for a just digital and green transition (Nový rámec pro spravedlivou digitální a ekologickou transformaci).
([33]) Politické směry pro příští Evropskou komisi 2024–2029.
([34]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([35]) Evropská komise, Společné výzkumné středisko, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green (Budoucnost pracovních míst je zelená), Úřad pro publikace, 2021.
([36]) Considering gender in regional transformations (Zohlednění genderu v regionálních transformacích).
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Návrhy:

— Evropská komise by měla zahrnout iniciativy týkající se spravedlivé transformace do provádění evropského pilíře sociálních práv a evropského semestru. EU a její členské státy by měly v souladu s nařízením (ES) č. 883/2004 zaručit volný pohyb z hlediska sociálního zabezpečení v případě, že se zaměstnanci přesouvají do jiného členského státu.

— Členské státy by měly být vybízeny k tomu, aby přezkoumaly a v případě potřeby uzpůsobily své systémy sociálního zabezpečení a sociální ochrany tak, aby tyto systémy byly schopny čelit současným sociálním, environmentálním a hospodářským výzvám, a zajistily tak spravedlivé sdílení nákladů a přínosů ekologické transformace a zaručily vysoce kvalitní, cenově dostupné a přístupné služby obecného zájmu. Tyto systémy by mohly mimo jiné zahrnovat aktivní politiky trhu práce, dávky v nezaměstnanosti, přiměřenou podporu pro osoby postižené nebo ohrožené chudobou, minimální mzdy, ekologické poukázky, přímou podporu příjmů, v závislosti na podmínkách v jednotlivých členských státech ([38]). Vnitrostátní orgány by měly spolupracovat s neziskovými organizacemi, podniky sociální ekonomiky a dalšími poskytovateli sociálních služeb s cílem identifikovat zranitelné domácnosti a jednotlivce a podporovat je pomocí dočasných opatření.

— Systémy sociální ochrany lze upravit tak, aby poskytovaly jistotu příjmu, zejména při přechodu z jednoho zaměstnání do druhého, zdravotní a pečovatelské služby prostřednictvím vhodné sociální infrastruktury, zejména na nejvíce zasažených územích a u nejzranitelnějších sociálních skupin, aby se zabránilo sociálnímu vyloučení a řešila zdravotní rizika a rizika související s klimatem ([39]).

— Členské státy by měly využívat cílené a kvalitně koncipované pobídky k zaměstnávání a ke změně zaměstnání, aby podporovaly mobilitu na trhu práce v různých odvětvích, regionech a zemích ([40]).

Spolupráce mezi členskými státy

4.7 Spolupráce je nezbytná pro podporu soudržnosti a konkurenceschopnosti spíš než soutěžení o nejnižší standard v EU. Mnohé z politik potřebných pro spravedlivou Zelenou dohodu jsou stanoveny na vnitrostátní úrovni a budou vyžadovat koordinované úsilí členských států.

Návrhy:

— Vzhledem k tomu, že úbytek a vznik pracovních míst nebudou v EU rozloženy rovnoměrně a že jednotlivá území jsou různě silná v různých technologiích a dovednostech, je třeba sladit průmyslovou politiku a politiku soudržnosti, aby se posílilo postavení EU coby globálního ekonomického hráče usilujícího o spravedlivou transformaci celé EU ([41]).

— EU by měla přijmout průmyslovou strategii v souladu s cíli spravedlivé transformace, která zajistí rovné podmínky. Za tímto účelem by mohla určit strategická odvětví a hodnotové řetězce a hospodářský potenciál jednotlivých regionů a koordinovat, do jaké míry budou přispívat k hodnotovým řetězcům napříč EU ([42]), ([43]). Jako vzor by mohl sloužit model významných projektů společného evropského zájmu ([44]).

— Politika soudržnosti musí být i nadále důležitou hnací silou spravedlivé transformace v regionech silně závislých na infrastruktuře založené na fosilních palivech. Účelový fond na úrovni EU, jako je navrhovaný Evropský fond pro konkurenceschopnost ([45]), může poskytovat granty a půjčky na rozvoj strategických průmyslových projektů v regionech, které nemají pro tyto investice dostatečnou fiskální kapacitu. Veřejná finanční podpora, jako jsou granty, půjčky a zadávání veřejných zakázek, by měla splňovat sociální a environmentální podmínky, aby se zajistilo, že veřejné financování bude záviset na pokroku ([46]).

— Členským státům, které nedostatečně využívají strategické nástroje financování EU v oblasti inovací a výzkumu a vývoje, a rozšiřujícím se průmyslovým odvětvím, zejména v zemích s omezenými finančními možnostmi, je třeba poskytnout zvláštní podporu.

([38]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([40]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([41]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact (Pakt pro jednotnou průmyslovou transformaci v Evropě (UnITE).
([42]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity (Mnohem více než jen trh – Rychlost, bezpečnost, solidarita).
([43]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact (Pakt pro jednotnou průmyslovou transformaci v Evropě (UnITE).
([44]) Draghiho zpráva.
([45]) Politické směry pro příští Evropskou komisi 2024–2029.
([46]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact (Pakt pro jednotnou průmyslovou transformaci v Evropě (UnITE).

— Na národní úrovni musí být koordinované národní plány zaměřené na různá odvětví a trhy práce a na zajištění kvalitních pracovních míst umožňujících přechod a zároveň poskytnout národním sociálním partnerům vhodné mechanismy, aby se na tomto procesu podíleli.

Správa věcí veřejných

4.8 Správa věcí veřejných v rámci spravedlivé transformace je aspekt, který nelze podceňovat. Jednotlivý politický nástroj ani soubor nástrojů k řešení složitého procesu spravedlivé transformace nestačí. Kompromisům mezi politickými nástroji je třeba zabránit nebo je minimalizovat tím, že budou včas identifikovány.

Návrhy:

— Jádrem politického rámce pro spravedlivou transformaci je holistický, koordinovaný a integrovaný politický přístup. Jeho realizace stojí na sociálním a občanském dialogu reprezentujícím postoje společnosti a na účasti místních a regionálních orgánů ([47]).

— Vytvořit analytické a monitorovací nástroje, které pomohou navrhnout komplexní balíčky politických opatření a sledovat účinnost programů zaměřujících se na přechod mezi pracovními místy (opatření pro změnu kvalifikace a prohlubování dovedností, příspěvky na přechod z jednoho zaměstnání do druhého atd.) ([48]).

— Dlouhodobé environmentální, hospodářské a sociální dopady politik je třeba systematicky zohledňovat na všech úrovních tvorby politik, zejména při hodnoceních *ex ante*. Tvůrci politik by měli veřejnosti pravidelně předkládat výsledky hodnocení, prognóz a monitorování a organizovat setkání se sociálními partnery, občanskou společností a dalšími zúčastněnými stranami a vyměňovat si s nimi názory na výsledky a možné úpravy ([49]).

— Tvůrci politik na všech úrovních by měli zajistit plnohodnotné a smysluplné zapojení pracovníků na všech úrovních a jejich zástupců a podniků všech velikostí ze všech odvětví do předvídání změn a řízení restrukturalizačních procesů, včetně těch, které souvisejí s ekologickou transformací, ve všech fázích tvorby a provádění politiky ([50]).

— Účast na tvorbě politik by měla jednotlivcům, občanské společnosti, sociálním partnerům a zúčastněným stranám umožnit, aby se podíleli na navrhování a provádění příslušných řešení na příslušných úrovních. Zvláštní pozornost by měla být věnována zjišťování názorů zástupců zranitelných/nedostatečně zastoupených skupin ([51]).

— Politické přístupy musí koordinovat tvorbu politik na všech úrovních a ve všech příslušných oblastech politiky, včetně výzkumu a inovací. Z hlediska vertikálního uspořádání to znamená podporovat regionální a místní orgány, aby se aktivně podílely na plánování, rozvoji, provádění a monitorování politik spravedlivé transformace. V horizontálním směru musí tvůrci politik spolupracovat napříč tematickými oblastmi politiky, aby zjistili nedostatky, překrývání, kompromisy či synergie mezi jednotlivými možnostmi politiky. Ke zjištění těchto prvků pomáhá rozvíjení a širší využívání důkladných a transparentních posouzení dopadů (*ex ante*) na zaměstnanost, dopadů na sociální oblast a distribučních dopadů ([52]).

Návrhy konkrétně na úrovni EU:

— Bere na vědomí nedávné přijetí a aktualizaci nařízení o správě energetické unie a evropského právního rámce pro klima ([53]), avšak při jejich revizích v budoucnosti by mohla být prozkoumána možnost doplnit do struktur víceúrovňové správy cíle související se spravedlivou transformací, jak se uvádí v pověřovacím dopise kandidátovi na komisaře pro energetiku a bydlení. K cílům patří zajistit sladění vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu se sociálním a občanským dialogem o prioritách spravedlivé transformace a více je provázat s dalšími oblastmi politiky, například se společnou zemědělskou politikou ([54]).

([47]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) Klíčová sdělení Výboru pro zaměstnanost a Výboru pro sociální ochranu týkající se provádění doporučení Rady ohledně zajištění spravedlivé transformace na klimatickou neutralitu.
([49]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([50]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([51]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([52]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([53]) Správa energetické unie.
([54]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Středisko EU pro sledování spravedlivé transformace by mělo monitorovat proces spravedlivé transformace v EU, včetně vnitrostátních politik a strategií vycházejících z pokynů stanovených na unijní úrovni, např. v rámci evropského semestru a vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu ([55]), přičemž do vypracování souboru ukazatelů pro monitorování by měli být zapojeni sociální partneři a občanská společnost. Středisko by mělo rovněž pomáhat získat aktuální informace a prognózy týkající se trhu práce a dovedností, identifikovat a předpovídat potřeby v oblasti dovedností specifických pro jednotlivá povolání i dovedností průřezových ([56]). K tomu by měla sloužit pravidelná výměna názorů s tvůrci politik na celostátní a regionální úrovni.

— K zajištění horizontální koordinace EHSV navrhuje využít politické laboratoře EU pod vedením Společného výzkumného střediska Komise, které by v rané fázi procesu tvorby politiky sdružovaly různorodou skupinu generálních ředitelství a umožňovaly by přistupovat k politickým problémům z perspektivy různých útvarů ([57]).

— Aby byla účast veřejnosti více a smysluplněji začleněna do politického procesu, doporučuje EHSV vypracovat tabulkový přehled o tom, které návrhy občanů byly zohledněny a které přijaty nebyly a proč.

Návrhy konkrétně na vnitrostátní úrovni:

— Aby bylo možné reagovat na potřeby spravedlivé transformace uvedené v dalších oddílech, měly by členské státy posílit provozní kapacity příslušných veřejných služeb v zájmu poskytování účinných pokynů a podpory při provádění politik spravedlivé transformace ([58]).

— Stávající právní předpisy, které stanoví práva na informování a konzultace, je třeba účinně provádět na vnitrostátní úrovni.

Obchod a podniky

4.9 Obchod a podniky (se zvláštním zaměřením na malé a střední podniky) jako hnací síly přechodu.

Návrhy:

— V zájmu podnikání, zejména pak v regionech, které čelí výzvám transformace a v odvětvích prosazujících cíle v oblasti klimatu a životního prostředí, a se zvláštním důrazem na podnikání žen, by podpora měla kombinovat finanční opatření, včetně grantů, půjček nebo vlastního kapitálu, s opatřeními nefinančními, včetně odborné přípravy a poradenských služeb, přizpůsobenými každé fázi životního cyklu podniku; podpora by měla být inkluzivní a dostupná pro nedostatečně zastoupené a znevýhodněné skupiny ([59]). Pro účinnou podporu podnikání jsou nezbytné vhodné podmínky pro investice a zakládání podniků.

— Členské státy by měly usnadnit přístup k financování a trhům pro mikropodniky a malé a střední podniky, zejména ty, které přispívají k dosažení cílů v oblasti klimatu a životního prostředí, přičemž zvláštní důraz by měl být kladen na podniky sociální ekonomiky, aby se podpořilo vytváření kvalitních pracovních míst pro všechny. Zvláštní pozornost by měla být věnována územím nejvíce zasaženým transformací a odvětvím, která podporují cíle transformace ([60]).

— Budovat kapacity organizací zaměstnavatelů zastupujících malé a střední podniky s cílem: 1) hrát roli poradce v oblasti ekologičtějších a udržitelnějších obchodních modelů; 2) hrát roli sociálního partnera vůči tvůrcům politik a v sociálním dialogu.

— V zájmu posílení demokracie na pracovišti by mohly být podporovány různorodé obchodní modely, včetně oběhových a kooperativních systémů, jako je správcovské vlastnictví.

— Podporovat soukromý sektor v tom, aby začlenil strategie spravedlivé transformace do svého úsilí o dekarbonizaci spolu s včasným a účinným zapojením odborů. Díky zavedení těchto strategií mohou společnosti předvídat dopady ekologické transformace na svůj provoz a pracovní sílu a identifikovat nové příležitosti.

([55]) The European Green Deal and the „Leave No One Behind" principle (Zelená dohoda pro Evropu a zásada „nikoho neopomíjet").
([56]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([57]) A policy cycle 2.0 for the European Commission (Politický cyklus 2.0 pro Evropskou komisi).
([58]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([59]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([60]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.

Financování a investice

4.10 EHSV je přesvědčen, že pro realizaci politického rámce pro spravedlivou transformaci jsou nezbytné odpovídající investice. EHSV zdůrazňuje, že je třeba lépe rozdělovat a účinněji využívat dostupné finanční prostředky.

Návrhy:

— Je zapotřebí evropský investiční plán pro ekologickou transformaci v rozsahu, který bude odpovídat investičním potřebám odhadovaným ve strategiích Komise. Obrovské investiční potřeby vyžadují také větší zaměření na veřejné investice, aby se transformace urychlila. V této souvislosti bere EHSV se zájmem na vědomí, že Komise oznámila předložení návrhu na zřízení Evropského fondu pro konkurenceschopnost.

— Investice je třeba cílit na území, osoby a zranitelné sociální skupiny, které budou transformací nejvíce zasaženy. Tyto investice musí být produktivní a udržitelné.

— Za zvážení zde stojí zavedení kritérií podmíněnosti, díky nimž by finanční prostředky směřovaly na příslušná místa. To by mohlo zahrnovat předběžné použití zásady „významně nepoškozovat“, zásady „nepoškozování soudržnosti“ a vytvoření a použití zásady „sociálně nepoškozovat“, po čemž by následovalo *ex post* prokázání splnění podmínek pro přístup ke zbývajícím finančním prostředkům. Příslušné zainteresované strany by mohly projednat otázku nutnosti uplatňovat zásadu „sociálně nepoškozovat“.

— Fondy na úrovni EU by měly být koordinovány prostřednictvím strategického rámce, který propojí jejich cíle a umožní členským státům, aby lépe porozuměly jednotlivým možnostem. Kromě toho by se v souladu s politickými směry pro navýšení prostředků určených na spravedlivou transformaci mohl rozšířit objem finančních prostředků Fondu pro spravedlivou transformaci a Sociálního klimatického fondu, členské státy by měly podporovat sociálně odpovědné postupy při zadávání veřejných zakázek, a to i prostřednictvím sociálních kritérií pro zadávání zakázek, která vytvářejí příležitosti pro lidi nejvíce zasažené ekologickou transformací, a rovněž ekologická kritéria pro zadávání zakázek ([61]).

— Členské státy budou rovněž potřebovat rozpočtové možnosti pro investice do transformace a pro její realizaci. Co se týče nedávno reformovaného rámce správy ekonomických záležitostí, EHSV zdůrazňuje, že k zajištění toho, aby byl pro ekologickou transformaci a sociální soudržnost mobilizován dostatečný soukromý a veřejný kapitál, mohou být zapotřebí další iniciativy ([62]).

— Členské státy by měly posoudit a upravit daňové systémy s ohledem na výzvy vyplývající z transformace, zejména tím, že přesunou daňové zatížení z práce na jinou oblast, a snížením daňové zátěže pro nízko- a středněpříjmové skupiny jejím přesunem k jiným zdrojům přispívajícím k cílům v oblasti klimatu a životního prostředí ([63]).

Balíček politických opatření pro spravedlivou transformaci světa práce

4.11 EHSV požaduje vytvoření evropského balíčku politických opatření pro spravedlivou transformaci světa práce prostřednictvím předvídání a řízení změn, přičemž hlavními zásadami budou sociální dialog a kolektivní vyjednávání ([64]). Součástí tohoto balíčku by měly být příslušné návrhy určené členským státům, zejména následující:

— Mapování potřeb a strategií v oblasti dovedností spolu s důkladným hodnocením socioekonomických dopadů na celostátní, odvětvové, regionální a místní úrovni s dostatečně vybavenými odborníky na dovednosti, s regionálními monitorovacími a podpůrnými zařízeními určenými k podpoře podniků, zejména malých a středních, a pracovníků při dosahování těchto cílů. Toto mapování by měli provádět sociální partneři a veřejné orgány na příslušných úrovních.

— Zavedení a provádění vhodných programů rozvoje dovedností na každé z výše uvedených úrovní, které umožní pracovníkům, mladým lidem, nezaměstnaným a dalším zranitelným skupinám (starším lidem, osobám se zdravotním postižením, migrantům atd.) zhodnotit své dovednosti a přizpůsobit své profesní zaměření, posílit svou zaměstnatelnost a mobilitu a uskutečnit realistické a žádoucí profesní změny.

([61]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([62]) Úř. věst. C 146, 27.4.2023, s. 53, odstavec 1.12.
([63]) Úř. věst. C 243, 27.6.2022, s. 35.
([64]) Úř. věst. C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Zřízení smysluplného a vymahatelného přístupu k plně hrazeným hodinám odborné přípravy pro všechny pracovníky prostřednictvím opatření, jako jsou dávky za účelem náhrady mzdy, a bez ohledu na druh jejich smlouvy, probíhající během pracovní doby, a zvláštních opatření zajišťujících lepší přístup žen a zranitelných skupin.

— Zavedení účinných systémů účasti a účinného informování pracovníků a konzultací s nimi na úrovni podniků v souladu s platnými předpisy. Rozšíření rozsahu kolektivního vyjednávání, zejména v nově vznikajících odvětvích a v souladu s požadavky směrnice o minimální mzdě.

— Zahrnutí iniciativ týkajících se spravedlivé transformace do provádění evropského pilíře sociálních práv a evropského semestru. EU a její členské státy by měly v souladu s nařízením (ES) č. 883/2004 zaručit volný pohyb z hlediska sociálního zabezpečení v případě, že se zaměstnanci přesouvají do jiného členského státu.

— Poskytování významných pobídek podnikům, aby upřednostňovaly prohlubování dovedností stávajících zaměstnanců s cílem zaplnit mezery v dovednostech, aby vypracovaly, zveřejnily a pravidelně aktualizovaly vlastní plány transformace, v nichž budou předvídat změny a rozvíjet strategie pro zvládání možných dopadů, a aby podporovaly zvýšení příspěvků na učňovskou přípravu a odborné vzdělávání v souladu s vnitrostátními modely s cílem částečně financovat odbornou přípravu pracovníků na regionální úrovni.

— Předjímání, příprava a řízení restrukturalizace musí být koordinovány s příslušnými veřejnými orgány a zúčastněnými stranami ve sféře působnosti každého z těchto subjektů a ve vhodnou chvíli. To by mělo zajistit vypracování plánů přechodu mezi pracovními místy, přičemž má být kladen důraz na ochranu práva pracovníků setrvat ve svém regionu a na respektování jejich rozhodnutí setrvat ve svém odvětví.

V Bruselu dne 5. prosince 2024.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Oliver RÖPKE